

شورای سیاستگذاری حوزه های علمیه خواهران

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

حوزه علمیه فاطمه الزهرا (س) شیراز

موضوع مقاله:

آسیب های طلاق بر خانواده از نظر روانشناسی

استاد راهنما:

سرکار خانم حمیده کرمی

تهیه کنندگان:

عاطفه شریف فر

۱۳۹۶

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده

طلاق گسستن پیوندها، دروغ درآمدن وعده ها و سببی برای از هم پاشیدن کانون زندگی است. به مناسبت آسیب های روانی و اجتماعی که از جانب آن برای افراد حاصل میشود اسلام آن را ابغض الحلال نامیده و موجباتی بوجود آورده است که این امر تا حد امکان به تاخیر افتد، باشد که زن و شوهر در فاصله این تاخیر بر سر عقل آیند و زندگی گرم خود را از سر گیرند.

طلاق شعله محبت ها را خاموش میکند، عشق ها را به کینه و دشمنی بدل میسازد، ضعف های یکدیگر را در برابر چشم هم بزرگ مینماید، حتی سبب میشود که آنان نقاط مثبت یکدیگر را منفی ببینند. هرکدام سعی دارند که دیگری را متهم سازند و زمینه را برای سقوط او فراهم نمایند. خطر بزرگ این جدایی و طلاق متوجه کودکان خانواده است که دل به عنایت و مهر والدین گرم داشته و خانه را مرکز امید و پناهگاه خویش میشناسند.

اگر پدران و مادران بدانند با طلاق و جدایی خود چه آسیبهایی روحی و روانی به خود وارد میکنند و چه محرومیتی را برای فرزندان پدید می آورند و آنها را از چه لذت ها و موفقیت هایی محروم میسازند، شاید هرگز به این کار تن ندهند.

عوارض ناشی از طلاق بر کودکان، شامل تشویش های ناشی از جدایی ، افسردگی، شکست و... است و بر والدین، شامل احساس گناه، جوابگویی به فرزندان، غم از دست رفتن عمر و سرمایه زندگی و... است.

کلید واژه: طلاق، آسیب، خانواده

وقایعی که هر روز در خانواده ها شاهد آن هستیم اهمیت خانه و خانواده و تربیت فرزند توسط پدر و مادر را بیش از پیش آشکار میسازد. فرزند در سایه پدر و مادر است که احساس سربلندی، غرور و سرافرازی میکند. این پدر و مادر هستند که میتوانند به شخصیت کودک، انسجام و تمامیت بخشند، سایه پدر و مهر مادر است که از بچه، فرزندی سالم، متعهد، مفید و پربار میسازد.

دوست داشتن و محبت کردن یکی از خصلت های مهم و با اهمیت زندگی بشر است، که از تولد تا یک سالگی شکل می گیرد. برای آموختن دوست داشتن به بچه شرایطی وجود دارد، همچون سلامت جسم، روان و اعتماد به نفس مادر، روابط محبت آمیز و صمیمی بین والدین، محیط امن، آرام و گرم خانه، سلامت بچه، انتقال دوست داشتن از طریق لمس بچه از روی آرامش و امنیت توسط پدر و مادر که متأسفانه در خانواده های نابسامان چنین شرایطی فراهم نمی شود و بچه در محیطی ناآرام و بی عاطفه بزرگ می شود. کودکانی که در معرض خشونت و درگیری والدین خود هستند بیش از همه در روابط صمیمانه خود قربانی می شوند چون پیوسته در حال فرار از محیط خانه هستند و بیش از همه به دوستان و افراد دیگر اعتماد می کنند و از سوی دیگر چون به طور مکرر رفتار پر خاشگرانه و فاقد آرامش را می بینند به میزان مشخصی، الگوهای مشابه با والدین خود را کسب می کنند.

عوارض ناشی از طلاق و بویژه اثرات شدید روحی آن بر روی فرزندان، ما را به این فکر می اندازد که چه خوب میشد ازدواجها با بصیرت، شناسایی و آگاهی عمیقتری از خصوصیات اخلاقی و روحی طرفین صورت می گرفت و زوجها تا در مسائل خانوادگی به توافق کافی نمی رسیدند زاد و ولد نمی کردند.

به دلیل زیاد شدن طلاق در جامعه، حساسیت و اهمیت تاثیر طلاق بر زوجین و فرزندان، و مشاهده کارهای خلافی که از فرزندان طلاق سر میزند، در این مقاله سعی بر آن است که آسیب هایی که طلاق بر

والدین و فرزندان در خانواده، وارد میکند به روش کتاب خانه ای (که زیر مجموعه روش های اسنادی است) مورد بررسی قرار گیرد.

با وجود اینکه در کتاب هایی چون بچه های طلاق (از دکتر تایبرو با مقدمه از دکتر قاسم قاضی)، کودک و خانواده نابسامان (از دکتر علی قائمی امیری)، نظام خانواده در اسلام (از محمدرضا سالاری فر)، طلاق به درخواست زن و شوهر (از دکتر جمشید جعفرپور و مریم احمدیه) به این موضوع پرداخته شده ولی کمبود یک اثر مستقل و جامع با این عنوان ضروری به نظر می رسد.

این امر ممکن است آنها را به پرتگاه دزدی، بی عفتی و بدبختی های دیگر سوق دهد و شاید یکی از علل سختگیری او هم در جلوگیری از طلاق و از هم پاشیدگی کانون توجه به همین امر است و برای جلوگیری از وقوع جرم و جنایت باشد. تحقیقات نشان می دهد سطح جنایت در چنین افرادی بالا و ظرفیت چندانی نشان زیاد است. کودکانی این چنین لاقل قابلیت، انطباق جرم بیشتری دارند (دکتر قائمی امیری، علی، کودک و خانواده نابسامان، ص ۳۱۷)

عدم موفقیت ازدواج فرزندان

مشاهده تعارض والدین و روابط زناشویی ضعیف آنان، احتمالاً تأثیر نامطلوبی بر موفقیت ازدواج فرزندان می گذارد. بیشتر بچه هایی که با خانواده های طلاق و یا با سرپرستی یکی از والدین زندگی می کنند علاوه بر اینکه دچار انحرافات جنسی و اخلاقی می شوند، ازدواجشان نیز به طلاق ختم می شود و درصد طلاق در این گروه که پیشینه طلاق والدین را دارند، در مقایسه با دیگران بیشتر است. (دکتر آزاد، تقی، بررسی مسائل اجتماعی، نشر جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۷، ص ۲۰۳).

طلاق و جدایی موجب می شود فرزندان نسبت به زندگی، دلسرد و غمگین شوند و در زندگی اجتماعی و خانوادگی ناسازگاری داشته باشند و این به زندگی آتی آنها لطمه وارد خواهد ساخت. از سوی دیگر افراد جامعه به دلیل تقبیح طلاق و نگرش منفی نسبت به آن، تمایل چندانی به وصلت و انتخاب همسر از خانواده های طلاق گرفته و فرزندان طلاق ندارد، لذا احتمال ازدواج این فرزندان نیز نسبتاً پایین است. (گواهی، زهرا، بررسی حقوق زنان در مسئله طلاق، چاپ سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳، ص ۱۴۷)

نتیجه گیری

جدایی پدر و مادر یک اثر آنی و زودگذر نیست؛ بلکه در تمامی مراحل زندگی فرزندان اثرات منفی و زیانباری را بر جای خواهد گذاشت. پراکنده شدن اعضای خانواده و محرومیت فرزندان از سرپرستی مشترک والدین، پس از فروپاشی و از هم گسیختگی خانواده آنان را از داشتن مواهب و مزایای زندگی خانوادگی محروم می‌کند و هویت فردی و خانوادگی فرزندان طلاق را مختل می‌کند.

آسیب‌شناسان اجتماعی براین باورند که پس از جدایی والدین، مسائل روحی و روانی بسیاری برای فرزندان ایجاد می‌شود. از جمله: بدبینی به جنس والد دیگر و بی‌خبر ماندن از روحيات و ساختار وجودی او که آسیب‌های آن بعدها در ازدواج چنین فرزندان آشکار می‌شود. مشکلات روانی و جسمانی، تربیتی، احساس گناه و سردرگمی، اختلال در هویت و احتمال گرایش به بزهکاری را می‌توان از جمله آثار مخرب و زیانبار معنوی و مادی طلاق روی فرزندان برشمرد.

فرزندانی که بر اثر طلاق والدین، حامیان اصلی خود را از دست می‌دهند، بیش از دیگران در خطرند و به راحتی فریب ظاهر آراسته و سخنان فریبنده افراد را می‌خورند. طبق تحقیقات انجام شده، ۷۰ درصد افرادی که دچار آسیب‌های اجتماعی می‌شوند فرزندان طلاق هستند. از این رو توجه به مقوله پیشگیری از طلاق اهمیت خاصی دارد.

البته باید این حقیقت را هم پذیرفت که طلاق پایان راه زندگی نیست، بلکه پایان ازدواج نا فرجام و آغاز دوره جدید از زندگی است. خللی که با این جدایی به هویت شخص و برنامه زندگی او وارد می‌شود تحملی بس دشوار برای پدر و مادری دارد که نه تنها باید بار زندگی کنونی خود را به دوش گیرند. بلکه موظف هستند مسئولیت فرزندان خود را هم به عهده بگیرند. اگر چه ممکن است یکی دو سال طول بکشد تا پدر و مادر توازن روحی کامل خود را به دست آورند.

با وجود این، به هیچ وجه دیر نشده و آنها میتوانند زندگی جدید و رضایت بخشی را برای خود و فرزندان‌شان آغاز کنند و در این دوران سازش پذیری شما فرصت دارید شخصیت خود را به صورت منفرد و به عنوان پدر و مادر رشد دهید. طلاق تجربه تلخی است لیکن فرصتی است که ضمن آن شما استقلال، انعطاف پذیری و شکیبایی بیشتر کسب می کنید.

همزمان با مبارزه پدر و مادر برای ادراه زندگی، در حالی که شخصاً دچار تضاد و تعارض روحی هستند بچه ها هم دستخوش احساسات و افکاری نظیر پدر و مادر هستند. در این مواقع آنها برای راهنمایی، اعتماد به نفس و عشق، چشم به امید به والدین خود دارند.

والدین می توانند از این دستورها استفاده نموده، به بچه های خود کمک نمایند تا با محیط جدید پس از طلاق سازش پذیرد و هیچ وقتی برای شروع کار از اکنون بهتر نیست. فرزندان خانواده نیز در طلاق با مشکلات عاطفی - اجتماعی و اقتصادی متعددی روبرو می شوند و اغلب آنان از تغییر و تحولاتی که در خانواده روی می دهد ناآگاه هستند و والدین احساس می کنند نمی توانند اعتماد به نفس کافی به فرزند خود بدهد. هدایت فرزندان در جهت برخورد سالم با طلاق، مسئله حائز اهمیت است که کوتاهی در آن، آثار زیان باری بر کودکان دارد.

از نظر اسلام طلاق امری ناخوشایند است و گفته شده که منفورترین امور نزد خداوند خانه ای است که به واسطه طلاق ویران شود. از کلمات اولیای دین اسلام نیز زشتی و فاجعه آمیزی طلاق استفاده می شود تا حدی که پیامبر گرامی اسلام (صلی الله علیه و آله) می فرماید: هیچ عمل منفورتر نزد خداوند متعال از این نیست که اساس خانه ای در اسلام با جدایی (طلاق) ویران گردد. (حرعاملی، وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۱۶).

در حدیثی از امام صادق علیه السلام آمده است: چیزی از امور حلال در پیشگاه خدا مبعوض تر از طلاق

نیست. (همان، ج ۲۲، ص ۸)

همچنین رسول اکرم صلی الله و علیه و اله فرمود: ازدواج کنید و طلاق ندهید که طلاق عرش خدا را به لرزه در می آورد! (همان، ص ۹) تمام این فرمایشات بخاطر آسیب هایی است که متوجه افراد و جامعه می شود. البته با اینکه تربیت خانوادگی و فرهنگ جامعه همیشه به ما القاء کرده که به خاطر سعادت بچه ها صلاح بر این است که پدر و مادرها از هم جدا نشوند. اما پژوهشهای اخیر دیگر از این باور پیروی نمیکند و تصور نمیرود به سود بچه ها است اگر پیوسته در محیط پر از ناسازگاری و کشمکش زندگی کنند پژوهشهای تازه نشان داده بچه ها اگر جدا از پدر و مادر و بدون کشمکش زندگی کنند بهتر می توانند خود را با محیط منطبق سازند تا در محیط پر از تنش خانواده. به امید روزی که طلاق در جامعه به حداقل برسد.

فهرست منابع

۱. آزاد، تقی، بررسی مسائل اجتماعی، نشر جهاد دانشگاهی، ۱۳۷۷.
۲. احمدیه، مریم و دکتر جعفرپور، جمشید، طلاق به درخواست زن و شوهر، ویراستار. سیده محبی، فاطمه، ناشر صبح چاپ اول سال ۱۳۸۰.
۳. الچاک وایوت، شیلا برنز، ترجمه فرزانه طاهری، حروفچینی، مؤسسه سلطانی، چاپ پنگوئن، چاپ اول ۱۳۶۶.
۴. بیرامی، منصور، خانواده و آسیب شناسی آن، انتشارات آیدین، ۱۳۷۸.
۵. تایبر، مقدمه ای از دکتر قاضی، بچه های طلاق، مترجم: توراندخت تمدن، چاپخانه دو هزار صحافی چکامه، نوبت چاپ دوم بهار ۱۳۷۲.
۶. حسینی، بیرجندی، سید مهدی، مشاوره ازدواج، انتشارات آوای نور، ۱۳۷۷.

۷. ساروخانی، باقر، طلاق - پژوهشی در شناخت واقعیت و عوامل آن، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۷۶، ص ۱۲۰.
۸. سالاری فر، محمدرضا، نظام خانواده در اسلام، ناشر: مرکز نشر هاجر. نوبت چاپ سوم بهار ۱۳۸۸.
۹. عاملی، شیخ حر، وسائل الشیعه، مؤسسه آل البیت علیهم السلام قم، ۱۴۰۹ هجری قمری.
۱۰. قائمی امیری، علی، کودک و خانواده نابسامان، آماده سازی، گروه تحقیقات و تالیفات. چاپ و توزیع جمشیدیان، حسن علی صحافی: آرین، چاپ ششم، سال ۱۳۸۳.
۱۱. قرائتی، محسن، مجموعه فیش های تبلیغی، ج ۴.
۱۲. گواهی، زهرا، بررسی حقوق زنان در مسئله طلاق، چاپ سازمان تبلیغات اسلامی، ۱۳۷۳.
۱۳. مجله علمی - پژوهشی علوم انسانی دانشگاه الزهرا - ش ۱۰ و ۹.